

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ELEKTROS ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. VIII-1881 42,
43, 60 IR 69 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS
ELEKTROS ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. VIII-1881 2, 7, 9, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44,
46, 47, 49, 51, 52, 59, 60, 61, 67 IR 68 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO
NR. XIII-2900 22 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS
ELEKTROS ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. VIII-1881 PAKEITIMO ĮSTATYMO
NR. XIV-627 64 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Pagal Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo (toliau – EEĮ) 43 straipsnio 1 dalies 3 punktą, iki šių metų pabaigos (elektros rinkos liberalizavimo III etape) nepriklausomą elektros energijos tiekėją (toliau – nepriklausomas tiekėjas) turi pasirinkti tie buitiniai vartotojai, kurių faktinis elektros energijos suvartojimas objekte buvo mažesnis kaip 1000 kWh, taip pat pažeidžiami vartotojai ir vartotojai, nurodyti EEĮ 69 straipsnio 14 ir 15 dalyse. Pagal šiuo metu turimą informaciją elektros rinkos liberalizavimo III etape yra apie 814 tūkst. vartotojų, o nepriklausomo tiekėjo dar nėra pasirinkę apie 53 proc. elektros rinkos liberalizavimo III etapo buitinių vartotojų.

Elektros rinkos liberalizavimo I–III etapų buitinių vartotojų nepriklausomų tiekėjų pasirinkimas 2022 m. rugsėjo 12 d. duomenimis:

Elektros rinkos liberalizavimo etapas	Objektų etape skaičius, iš viso, vnt.	Nepasirinkusių objektų etape skaičius, vnt.	Proc. nepasirinkusių	Proc. pasirinkusių
1	97 710	2 990	3%	97%
2	738 995	80 599	11%	89%
3	813 906	429 452	53%	47%

Elektros energijos kaina *Nord Pool* elektros biržoje išaugo nuo 223 Eur/MWh (birželio mėn. kaina) iki 480 Eur/ MWh (rugpjūčio mėn. kaina). Toks beprecedentis elektros energijos didmeninių kainų kilimas iš esmės yra susijęs su gamtinių dujų kainos kilimu ir vykstančiu karu Ukrainoje.

Taip pat įstatymų projektų rengimą paskatino ir tai, kad UAB „Perlas Energija“ rugpjūčio 5 d. viešai informavo, kad nuo rugsėjo 5 d. vienašališkai keičia su buitinais vartotojais sudarytų sutarčių sąlygas – vietoj fiksuotos kainos planų pradeda siūlyti tik su elektros energijos birža susietus planus. 2022 m. rugpjūčio 18 d. UAB „Perlas Energija“ informavo, kad nuo rugsėjo 1 d. stabdo savo, kaip nepriklausomo elektros energijos tiekėjo, veiklą.

Pažymėtina, kad į elektros rinkos liberalizavimo III etapą (didžiausią pagal buitinių vartotojų skaičių) patenka iš esmės elektros energijos kainos padidėjimui jautriausi buitiniai vartotojai, įskaitant pažeidžiamus vartotojus. Tokiems vartotojams šiuo metu nepriklausomo elektros energijos tiekėjo pasirinkimas būtų nedėkingas dėl susidariusios sudėtingos situacijos energijos rinkose, ir tokie vartotojai š. m. pabaigoje pasirinkę nepriklausomą elektros energiją tiekėją galimai mokėtų didesnę kainą nei tokį tiekėją pasirinkę elektros rinkos liberalizavimo I–II etapo buitiniai vartotojai.

Taigi, dėl situacijos tarptautinėse ir regioninėse energijos išteklių rinkose ir dėl neseniai įvykusių įvykių Lietuvos mažmeninėje nepriklausomo elektros energijos tiekimo rinkoje, būtina skubiai pakeisti galiojantį teisinį reglamentavimą, siekiant užtikrinti svarbius visuomenės ir valstybės interesus, išvengti reikšmingo elektros energijos kainų augimo elektros rinkos liberalizavimo III etapo buitiniams vartotojams, – siūlytina pailginti elektros rinkos liberalizavimo III etapo terminą, numatant, kad visuomeninis tiekimas elektros rinkos liberalizavimo III etapo

buitiniams vartotojams bus nutrauktas ne 2023 m. sausio 1 d., bet 2026 m. sausio 1 d. Taip elektros rinkos liberalizavimo III etapo buitiniai vartotojai galės neskubėdami ir kai bus tam pasiruošę priimti racionalius sprendimus dėl labiausiai jų poreikius atitinkančio nepriklausomo tiekėjo pasirinkimo. Taip pat atidėtas elektros energijos rinkos liberalizavimo terminas sudarys galimybes Lietuvoje sutelkti daugiau atsinaujinančių išteklių generacijos galimybių, taip siekiant labiau prognozuoti galimas elektros energijos gamybos kainas.

Siūlomi pakeitimai bus aktualūs apie 429,5 tūkst. elektros rinkos liberalizavimo III etapo buitinių vartotojų.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Energetikos ministerijos Energetikos konkurencingumo grupė (vadovas Karolis Švaikauskas, tel. +370 670 39 352, el. p. karolis.svaikauskas@enmin.lt, patarėja Aušra Grėbliūnaitė, tel. +370 602 46 290, el. p. ausra.grebliunaite@enmin.lt, patarėjas Kęstutis Šukvietis, tel. +370 602 46 543, el. p. kestutis.sukvietis@enmin.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

EEĮ 43 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad visuomeninis tiekėjas 2021 m. sausio 1 d. nutraukia elektros energijos tiekimą visiems buitiniams vartotojams, kurių faktinis elektros energijos suvartojimas objekte laikotarpiu nuo 2019 m. birželio 1 d. iki 2020 m. gegužės 31 d. yra ne mažesnis kaip 5 000 kWh, taip pat buitiniams vartotojams, kurių objektai prijungti prie vidutinės įtampos elektros tinklų, išskyrus vartotojus, nurodytus šio įstatymo 69 straipsnio 14 ir 15 dalyse, ir pažeidžiamus vartotojus, kurie laikotarpiu nuo 2019 m. birželio 1 d. iki 2020 m. gruodžio 31 d. bent kartą buvo įgiję pažeidžiamo vartotojo statusą. EEĮ 43 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta, kad visuomeninis tiekėjas 2022 m. liepos 1 d. nutrauks elektros energijos tiekimą visiems buitiniams vartotojams, kurių faktinis elektros energijos suvartojimas objekte laikotarpiu nuo 2020 m. birželio 1 d. iki 2021 m. gegužės 31 d. yra ne mažesnis kaip 1 000 kWh, išskyrus vartotojus, nurodytus Elektros energetikos įstatymo 69 straipsnio 14 ir 15 dalyse, ir pažeidžiamus vartotojus, kurie laikotarpiu nuo 2020 m. birželio 1 d. iki 2021 m. gruodžio 31 d. bent kartą buvo įgiję pažeidžiamo vartotojo statusą. EEĮ 43 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta, kad visuomeninis tiekėjas 2023 m. sausio 1 d. nutrauks elektros energijos tiekimą visiems likusiems vartotojams, kuriems elektros energija tiekama visuomenine elektros energijos kaina, įskaitant vartotojus, nurodytus šio įstatymo 69 straipsnio 14 ir 15 dalyse, ir pažeidžiamus vartotojus.

EEĮ 42 straipsnyje nurodomi terminai, iki kada visuomeninis tiekėjas privalo vykdyti elektros energijos visuomeninio tiekimo veiklą (iki 2023 m. sausio 1 d.).

EEĮ 43 straipsnyje taip pat įtvirtinta, kokiais terminais visuomeninis tiekėjas informuoja buitinius vartotojus apie visuomeninio tiekimo jiems nutraukimą, kaip visuomeninis tiekėjas informaciją apie tokius vartotojus pateikia skirstomųjų tinklų operatoriui ir kaip skirstomųjų tinklų operatorius apie buitinius vartotojus, kuriems pasibaigs visuomeninis tiekimas, informuoja nepriklausomus elektros energijos tiekėjus, kad šie vartotojams galėtų pateikti nepriklausomo elektros energijos tiekimo pasiūlymą.

EEĮ 69 straipsnio 8 dalyje, be kita ko, nurodyta, kad Valstybinė energetikos reguliavimo taryba (toliau – Taryba) priima sprendimą dėl skirtumo, susidariusio tarp Tarybos nustatytų ir faktinių kainų, taip pat Tarybos nustatytų ir prognozuojamų kainų už likusį laikotarpį, kuriam galioja nustatyti visuomeniniai elektros energijos tarifai, bei pagrįstų sąnaudų, ir Tarybos sprendimais numatytų sąnaudų skirtumų, patirtų iki 2022 m. gruodžio 31 d., įskaitant ir tokių sąnaudų skirtumo pinigų kainą (skolinimosi sąnaudas, kurios įvertinamos Tarybos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainų viršutinių ribų metodikoje nustatyta tvarka), taip pat šio įstatymo 60 straipsnio 3 dalyje nurodytų sąnaudų Tarybos nustatyta tvarka ir sąlygomis įvertinimo nustatant papildomą dedamąją prie persiuntimo paslaugos kainos. Tarybos apskaičiuotas lėšų perviršis grąžinamas buitiniams vartotojams sumažinant papildomą dedamąją prie persiuntimo paslaugos kainos, kai visuomeninio tiekimo veiklą iki 2023 m. sausio 1 d. vykdęs asmuo perveda

perrinktas lėšas skirstomųjų tinklų operatoriui, o nesurinktos lėšos surenkamos taikant papildomą dedamąją prie persiuntimo paslaugos kainos, ir visuomeninio tiekimo veiklą iki 2023 m. sausio 1 d. vykdžiusiam asmeniui išmokamos dalimis kas kalendorinį mėnesį skirstomųjų tinklų operatoriaus, kurio turimoje elektros energijos skirstymo veiklos licencijoje nurodytoje teritorijoje veikė toks visuomeninis tiekėjas, tačiau ne vėliau kaip iki 2027 m. gruodžio 31 d.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Siūloma patikslinti EEĮ 43 straipsnio 1 dalies 3 punktą ir nustatyti, kad visuomeninis tiekėjas nutrauks elektros energijos tiekimą ne 2023 m. sausio 1 d., o 2026 m. sausio 1 d. visiems likusiems vartotojams, kuriems elektros energija tiekama visuomenine elektros energijos kaina (vartotojams, suvartojantiems iki 1 000 kWh per metus), įskaitant vartotojus, nurodytus šio įstatymo 69 straipsnio 14 ir 15 dalyse, ir pažeidžiamus vartotojus. Atsižvelgiant į ilgesnį nepriklausomų tiekėjų pasirinkimo laikotarpį, atitinkamai tikslinamos EEĮ 42 straipsnio nuostatos (vietoj 2023 m. sausio 1 d. termino numatant 2026 m. sausio 1 d.), tikslinamos EEĮ 43 straipsnio nuostatos, susijusios su pakartotiniu visuomeninio tiekėjo buitinių vartotojų informavimu apie visuomeninio tiekimo jiems nutraukimą, visuomeninio tiekėjo informacijos apie tokius vartotojus pateikimo tvarką skirstomųjų tinklų operatoriui, skirstomųjų tinklų operatoriaus vykdomo nepriklausomų elektros energijos tiekėjų informavimo tvarką apie buitinius vartotojus, kuriems pasibaigs visuomeninis tiekimas.

Kadangi skirstomųjų tinklų operatorius ilgiau patirs sąnaudas dėl pirmiau jo nurodytų informacinių pareigų vykdymo, tikslinama EEĮ 60 straipsnio 4 dalis, numatant, kad dėl papildomų skirstomųjų tinklų operatoriaus informavimo pareigų atsiradusios pagrįstos sąnaudos įvertinamos nustatant skirstymo paslaugos kainos viršutinę ribą.

Taip pat siūloma tikslinti EEĮ 69 straipsnio 8 dalį, atitinkamai prie buvusių nurodytų metų terminų pridėdant 3 metus, t. y. tiek, kiek pratęsiamas elektros energijos rinkos liberalizavimo III etapas. Kartu atliekami kitų priimtų EEĮ pakeitimų įstatymų tikslinimai, numatant, kad visuomeninio tiekimo licencija baigiasi ne 2023 m. sausio 1 d., bet 2026 m. sausio 1 d., taip pat, kad nuostatos dėl garantinio tiekimo kainos taikymo pažeidžiamiems vartotojams įsigalioja ne 2023 m. sausio 1 d., bet 2026 m. sausio 1 d.

Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 42, 43, 60 ir 69 pakeitimo įstatymo projekto (toliau – EEĮ projektas) įgyvendinimo ir taikymo nuostatose nustatoma pareiga visuomeniniam tiekėjui per 20 darbo dienų nuo įstatymo įsigaliojimo raštu ir (ar) elektroninių ryšių priemonėmis informuoti EEĮ 43 straipsnio 1 dalies 3 punkte nurodytus vartotojus, kuriems šio įstatymo įsigaliojimo dieną elektros energija tiekama visuomenine elektros energijos kaina ir kurių duomenys apie pasirinktą nepriklausomą tiekėją skirstomųjų tinklų operatoriaus nėra perduoti visuomeniniam tiekėjui, apie sutarties su visuomeniniu tiekėju nenutraukimą 2023 m. sausio 1 d. ir apie numatomą sutarties su visuomeniniu tiekėju nutraukimą 2026 m. sausio 1 d., jų pareigą iki 2025 m. gruodžio 31 d. pasirinkti nepriklausomą tiekėją, jeigu vartotojas nėra sudaręs elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutarties su nepriklausomu tiekėju, taip pat apie tai, kad vartotojams, kurie jau yra sudarę elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutartį su nepriklausomu tiekėju, informaciją apie sudarytą sutarčių vykdymą pateiks jų pasirinktas nepriklausomas tiekėjas.

EEĮ projekto įgyvendinimo ir taikymo nuostatose nustatoma pareiga ir nepriklausomiems tiekėjams per 20 darbo dienų nuo įstatymo įsigaliojimo raštu ir (ar) elektroninių ryšių priemonėmis informuoti elektros energijos rinkos liberalizavimo III etapo buitinius vartotojus, su kuriais šio įstatymo įsigaliojimo dieną šis nepriklausomas tiekėjas yra sudaręs elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį arba elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutartį, apie jų teisę iki 2025 m. gruodžio 31 d. gauti elektros energiją iš visuomeninio tiekėjo, jeigu vartotojas nutrauks elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį arba elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutartį su nepriklausomu tiekėju.

Visi elektros energijos rinkos liberalizavimo III etapo vartotojai (nesvarbu ar jau pasirinkę nepriklausomą tiekėją ar dar nepasirinkę) yra vienodi – turi tas pačias galimybes nuspręsti, kaip jie reaguoja į elektros rinkos liberalizavimo III etapo termino pratęsimą. Elektros rinkos liberalizavimo III etapo buitiniai vartotojai, jei jie dar nepasirinko nepriklausomo tiekėjo, galės apsispręsti, kaip jiems elgtis:

1) šiuo metu nieko nedaryti, t. y. iki 2026 m. sausio 1 d. naudotis visuomeninio tiekimo paslauga ir iki 2025 m. gruodžio pabaigos pasirinkti nepriklausomą tiekėją;

2) jei pageidauja, sudaryti sutartį su nepriklausomu tiekėju. Tačiau vartotojas, sudaręs sutartį su nepriklausomu tiekėju, taip pat turės teisę nutraukti sutartį su nepriklausomu tiekėju ir grįžti į visuomeninį tiekimą iki 2025 m. gruodžio 31 d., ir tada iki 2025 m. gruodžio pabaigos pakartotinai pasirinkti nepriklausomą tiekėją.

Elektros rinkos liberalizavimo III etapo buitiniai vartotojai, kurie jau yra pasirinkę nepriklausomą tiekėją, galės apsispręsti:

1) nieko nedaryti, naudotis turima sutartimi su nepriklausomu tiekėju, jeigu to pageidauja;

2) nutraukti sutartį su nepriklausomu tiekėju (įvertinęs sutarties nutraukimo sąlygas) ir grįžti į visuomeninį tiekimą, ir vėliau iki 2025 m. gruodžio pabaigos pakartotinai pasirinkti nepriklausomą tiekėją.

Siūlomais pakeitimais bus sudaryta galimybė elektros energijos rinkos liberalizavimo III etapo buitiniams vartotojams per ilgesnį laikotarpį nuspręsti, kada pasirinkti nepriklausomą elektros tiekėją, bei nesudarinti ilgalaikių elektros tiekimo sutarčių energijos kainų krizės laikotarpiu.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Įstatymų projektų nuostatos galimai gali turėti neigiamą įtaką nepriklausomų elektros energijos tiekėjų veiklai. Nepriklausomi elektros energijos tiekėjai, ruošdamiesi iki 2022 m. pabaigos turėjusiam pasibaigti elektros energijos rinkos liberalizavimui (elektros energijos rinkos liberalizavimo III etapui), investavo į elektros išteklius, darbuotojų etatų didinimą ir darbuotojų apmokymą, marketingo ir reklamos kampanijas.

Atkreiptinas dėmesys, kad siūlomas teisinis reguliavimas atitinka proporcingumo principą. Visuomeninis tiekėjas vykdytų veiklą tik laikinai (iki 2026 m. sausio 1 d.) ir jis veikia kitame nei nepriklausomi tiekėjai elektros rinkos segmente dėl to, kad visuomeninio tiekėjo kaina reguliuojama, ir kad visuomeninio tiekėjo veikla yra laikina. Nepriklausomi tiekėjai konkuruoja su nepriklausomais tiekėjais, bet ne su visuomeniniu tiekėju. Be to, valstybė ne tik skatina nepriklausomų tiekėjų konkurenciją, bet įgyvendina ir socialinę funkciją – siekia apsaugoti elektros energijos rinkos liberalizavimo III etapui priklausančius pažeidžiamus vartotojus, sudarant galimybę turėti nenutrūkstamą elektros energijos tiekimą, net ir nesuskubus pasirinkti nepriklausomo elektros energijos tiekėjo, pavyzdžiui, dėl regionuose riboto nepriklausomo elektros energijos tiekėjo pasirinkimo galimybės (mažai fizinio asmenų aptarnavimo padalinių, kompiuterinio raštingumo įgūdžių stoka ir pan.). Tai gali suteikti visuomeninis tiekimas. Taip pat pažymėtina, kad elektros energijos rinkos liberalizavimo III etapo buitiniai vartotojai turi teisę bet kada pasirinkti nepriklausomą tiekėją, vertinti nepriklausomų tiekėjų ir visuomeninio tiekimo kainas, todėl tai dar labiau skatins konkurenciją tarp nepriklausomų tiekėjų siūlyti vartotojams konkurencingą kainą. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad didžiausia konkurencija vyksta dėl elektros energijos rinkos liberalizavimo I ir II etapų buitinių vartotojų, kurie ir suvartoja daugiausia elektros energijos. Dėl šių vartotojų ir toliau konkuruoja nepriklausomi tiekėjai (reguliavimas nėra keičiamas).

Papildomai pažymėtina, kad šiuo metu nėra jokios patikimos informacijos, leidžiančios teigti, kad elektros energijos kaina tarptautinėse ir regioninėse rinkose (biržose) galėtų kristi artimiausiu metu, todėl nėra užtikrintumo, kiek ilgai gali tęstis dabartinis aukštų elektros energijos kainų laikotarpis.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai
 Priimti įstatymai neturės neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai
 Galimos įstatymų projektų pasekmės verslo sąlygoms nurodytos šio aiškinamojo rašto 5 punkte.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams
 Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios
 Priėmus Įstatymų projektus, nereikės priimti ar keisti kitų įstatymų, taip pat nereikės pripažinti teisės aktų netekusiais galios.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka
 Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus
 Įstatymų projektais reglamentuojami klausimai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ir Europos Sąjungos teisės nuostatas.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti
 Priėmus įstatymų projektus, nereikės priimti naujų ar keisti įgyvendinamųjų teisės aktų.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti
 Įstatymų projektams įgyvendinti papildomų lėšų nereikės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados
 Nėra.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis
 Nėra.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai
 Nėra.